

Зеновій МАСНИЙ

«НЕ ТАК ТІЇ ВОРИЖЕНЬКИ...»

Радянське «шевченкознавство» створило чимало казок та міфів про Шевченка. Але в працях тогочасних дослідників ніколи не згадувалось про те, як вимученого довгими роками заслання поета переслідували в останні часи його земного існування. Однак, з часом все приховане завжди стає явним.

Із звітів Сенатського архіву щодо жандармських рапортів довідуємось, що майже всі українські інтелігенти, які жили в той час у Петербурзі та спілкувались з Шевченком, доносили на нього як добровільні співучасники фізичного та морального знищення поета. Як зазначає письменник Олександр Денисенко, «з усього оточення Тараса Шевченка може було дві-три людини, які не доносили на нього». Про це ще у 1911 році в другому числі «Літературно-наукового вісника» писав відомий історик Костянтин Широцький, за що потім його радянські шевченкознавці неодноразово звинувачували у необ'єктивності і упередженості.

У листах та спогадах Пантелеймона Куліша та Михайла Лазаревського наблизений до поета Грицько Честахівський постає як одна з осіб, що була приставлена жандармами до поета, і який звічечив останні роки його життя. Чи не прямим доказом цього є те, що вже невдовзі після похорону поета, Г. Честахівський отримав «заслужене» підвищення на службі – переведення губернським асесором до Капітули орденів імперії!

Чимало вже було написано про невдале Шевченкове сватання до Ликери (Глікери) Полусмакової. Це питання, переважно, висвітлюється лише в побутовому плані. Однак відомий дослідник життя Шевченка літературознавець Петро Жур стверджує, що саме Микола І розпорядився «скерувати» до поета «наречену» Ликеру Полусмакову – «девку, чтоб не бузил и чтоб выехал на Малороссию вперед ногами». Як згадує Павло Чубинський, своїм показним розпусництвом вона доводила Шевченка до нервових зривів, через що, попри заборону лікарів, він починав пити, і це спричинялося до незворотних змін у стані його здоров'я. А чого вартує хоча б записка

Ликери до Шевченка, оригінал якої зберігається у архівних фондах Інституту літератури НАНУ: «...послуша Тара твоїми записками надесь неихто нунужаєца у нас у сортири бумажокъ много...». Тобто поета добивали ще й явним знущанням з його творчості. Багато Шевченкових сучасників, зокрема, письменниця Наталка Полтавка (Надія Симонова-Кибальчич), у своїх спогадах відзначають, що це вбивче для поета, спровоковане владою женихання на тлі серйозно підірваного солдатчиною здоров'я мало вельми негативний вплив на його фізичний та моральний стан.

Та не тільки необлаштованість особистого життя, але і вкрай погані побутові умови, по суті домашнього арешту в приміщенні Академії, сприяли прогресуванню хвороби. Медична допомога лікарів, у тому числі і тогочасних світил медицини, абсолютно нехтувалась побутовою невлаштованістю життя Шевченка. Володимир Жемчужников писав у листі до Товариства допомоги нужденним літераторам та вченим: «Живе він (Шевченко) в Академії, в кімнаті, розділеній антресолями на два яруси, спить у верхньому, де вікно знаходиться на рівні з підлогою, а працює в нижньому, де холодно. В обох ярусах вогко, дме з вікна, особливо у верхньому, тому що вікно починається від підлоги. Це сприяє набряку ніг і додає до існуючої хвороби застуду... Я бачив доктора Круневича і знаю від нього, що за таких умов життя неможливе не лише одужання Шевченка, а й навіть збереження сил його до весни, щоб він міг здійснити принаймі своє бажання з'їздити на батьківщину...».

Та, на жаль, не судилось! Смерть настала внаслідок паралічу серця, який був зумовлений важкою та тривалою серцево-судинною недостатністю. На думку медиків, при всій серйозності хвороби та з врахуванням навіть тогочасного рівня медицини, життя Тараса Шевченка могло б ще трохи потривати, якби він мав відповідний догляд і добрі побутові умови, та, головне, був захищений від численних моральних травм.

Воістину пророчими виявились Кобзареві слова: «Не так тії воріженьки, як добрії люди...»! На жаль, життєписи багатьох наших відомих діячів, безліч трагічних сторінок української історії рясніє численними підтвердженнями цієї сумної істини...

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисенко О. Сердечний рай, або Оксана / О.Денисенко. – К.: Грані-Т, 2010.
2. Листи та записки Марка Вовчка, П.Куліша, М.Лазаревського // Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро, 1982.